

Mystinen kuolema

■ PEKKA WAHLSTEDT

Outi Hakola, Sari Kivistö ja Virpi Määttänen (toim.): *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Gaudeamus 2014.

Onko asiaa, jota on vaikeampi tavoittaa tieteen keinoin, kuin kuolema, kaiken loppu? Ludwig Wittgenstein kiteytti tämän todetessaan, että kuolema ei ole tapahtuma tai kokemus maailmassa, vaan maailman loppu. Vaikka kuolemaan liittyy kipua ja kärsimystä, suurin tragedia lienee kuitenkin tuo mystinen katoaminen olemattomuuteen, ei miinkään.

Kuolema tekee työtään kaikkialla luonnossa. *Kuoleman kulttuurit Suomessa* lähestyykin tuota olemattomuutta ja kaiken loppua mahdollisimman monesta eri näkökulmasta. Kirjoittajat tulevat lää-

ketieteen, oikeushistorian, mediatutkimuksen, folkloristiikan, uskontotieteen ja tietysti – kuoleman pohdiskeluksi kutsutun – filosofian piiristä. Mukana on myös käytännön kuolemantutkijan Helena Rannan kirjoitus omista konkreettisista kuoleman kohtaamisistaan ja niiden synnyttämistä tunnoista ja ajatuksista.

Kirjassa pohditaan teoreettisella tasolla muun muassa kuolemanrituaaleja ennen ja nyt, itsemurhan ja kuoleman jouduttamisen kysymyksiä sekä median ristiriitaista suhdetta kuoleman tragediaan. Lisäksi hahmotetaan biologian näkökulmasta kuolemattomuuden mahdollisuutta tulevaisuudessa.

Mutta miksi kirja keskittyy juuri suomalaiseen kuolemaan ja kuoleman kulttuureihin – onhan kuolema jokaisen elämäntien päätepiste eikä kuoleman tavoissakaan, sairauksista ja vanhuudesta tapahturmiin ja henkirikoksiin, ole olennaisia eroja eri maailmankolkissa?

Harva kirjan artikkeli keskittyykään kokonaan Suomeen ja suomalaisiin. Tosin kirjassa todetaan, että esimerkiksi Suomen kieli on rikas kuvatessaan kuoleman kulttuuria ja meillä on kuolemalle toistakymmentä sanaa, joilla kaikilla on oma vivahteensa. Mutta kun samassa kirjoituksessa todetaan, että suomalainen kuolema on laitostunut ja Suomessa synnyttään ja kuolla sairaalassa, herää kysymys, eikö näin tapahdu kaikissa länsimaissa – on matkustettava kauas, jos haluaa löytää yhteisöjä, joissa vielä synnyttään ja kuolla kotona.

Nykyään individualismi on levinnyt jo kuoleman kulttuureihin. Tavoitteena on antaa jokaiselle mahdollisuus kuolla omalla tavallaan – eutanasia oikeastaan vie

huippuunsa tämän oikeuden hallita oman elämän lisäksi myös omaa kuolemaa. Kuoleman rituaaleissa keskeisimmäksi ovat tulleet yksilön tunteet ja suru, hautajaisetkin järjestetään henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti.

Kuoleman mystinen ja lopullinen luonne tai sen aikaansaama ahdistus ja kammo eivät ole aikain saatossa vähentyneet. Pikemminkin päinvastoin, mistä kielii etenkin se, että kuolemaa tekevät halutaan siirtää sairaaloiden lukittujen ovien taakse.

Kirjan mukaan kuolemalla herkkuteleva media voi myös nostaa kuolemaa esiin myönteisellä tavalla siten, että ihminen pystyy kohtaamaan, hyväksymään ja ymmärtämään kuolemaa paremmin. Kirjassa viitataan vähän aikaa sitten televisiossa esitettyyn lähtöä tekevien videoista rakentuvaan *Viimeiset sanani* -ohjelmaan sekä taideteoksiin, kuten parin vuoden takaiseen *Exitus*-näyttelyyn. Näyttelyyn oli rakennettu kuvitteellinen hautakumpu, jonne tuli ihmisiä myös taidepiirien ulkopuolelta, ja hautakummulle muodostui oma vakituisen kävijäkuntansa.

Kuolemattomuuskaan ei ehkä enää kauan rajoitu tieteiskuvitelmiin. Biologin kirjoituksessa todetaan, että teknologia alkaa olla niin kehittyntä, että sen avulla pystytään kohta saavuttamaan kuolemattomuus. Toiveikas katse kohdistuu eritoten kantasoluihin.

Yllättävästi kirjassa oleva filosofinen kirjoitus kyseenalaistaa sen, onko vuosituhansien ajan haaveiltu kuolemattomuus sittenkään parempi asia kuin kuolevaisuuskaan. Jos ihmisen elämä jatkuu ikuisesti, hän ehtii tehdä aivan kaiken ja toistaa kaikkia tekojaan ikuisesti. Ihmi-

sen valinnanvapaudella ei ole käyttöä, tekojen omakohtaisuus ja ai-nutkertaisuus katoavat, koska myös muut kuolemattomat tekevät samat teot ikuisesti. Miksi tehdä mitään, koska kaikkea voi loputtomasti lykätä seuraavaan päivään? Näyttää siltä, että olemassaolon ja tekojen arvo sekä merkitys nousevat elämän rajallisuudesta. Näin ajatteli myös Martin Heidegger, johon kirjassa viitataan useamminkin.

Ehkä elämä ja kuolema ovat – muiden vastakohtien tavoin – saman asian eri puolet, eikä toista voi olla ilman toista. Myös kuolemattomuutta lupaileva biologin kirjoitus myöntää, että solutasolla elämä ja kuolema ovat kietoutuneet yhteen: joka hetki elävässä ruumiissa solut kuolevat ja uusiutuvat.

Voisikin filosofiaan viitaten todeta, että kuolema edustaa todellisuuden eteenpäinvievää puolta. Kuolema on negaatio, olemattomuus, jonka uudistavaa ja liikkeessä pitävää voimaa filosofit ovat ylistäneet Herakleitoksesta Hegeliin, Marxiin, Nietzscheen ja Sartreen. Sokrates kiteyttikin, että todellinen filosofia on kuoleman pohdiskelua.

Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja kriitikko.